

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Mishle

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

,

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9155

ר (א) משלי שלמה בן
 חכם ישמח אב. זה
 הקנ"ה. ד"א אביו ממש:
 ובן כסיל תוגת אמו. תמיד
 הוא עם אמו בבית ורואה
 את שטותו ומצירה. ולפי
 המשל בן כסיל כמו ירבעם
 בן נבט תוגת אמו תוגת
 בניסיותו. (ב) לא יועילו
 אולרות רשע. שהוא משתבח
 בעשרו שנאמר (הושע י"ב)
 ויאמר אפרים אך עשרתי
 וגו': ולדקה תליל ממות.
 וא"ת לדיק שיבזבו נכסיו
 ללדקה מהיבן יתפרנס.
 (ג) לא ירעיב ה' נפש לדיק
 והות רשעים יהדוף. ידחוף
 אותם ותפול: (ד) ראש
 עושה כף רמיה. מי שעני
 בתורה מורה הוראה שקר.
 כף רמיה מאזנים של רמיה
 לפי פשוטו משמע בתגרים:
 ויד תרולים. ישרי' שזורכי'
 דבר באמתו ומשפטו בלא
 עולה: (ו) ופי רשעי' יכסה
 חמם. החמם יכסה על
 פיהם ויהרגם: (ז) זכר
 לדיק לזכרה. המזכיר לדיק
 מזכרו: ושם רשעים ירקבו.
 רקבון עולה בשם שאין
 אדם חפץ להזכיר שמו והוא
 משתבח מאליו: (ח) חכם
 ל: יקח מלות. (זה) משה
 רבינו שכל ישראל היו
 עוסקין בבית מדרש והוא
 היה עוסק במלות שנאמר
 (שמות י"ג) ויקח משה את
 עצמות יוסף וגו': ואויל
 שפתים ילבוט. ל' יגיעה
 ויש בספרי בפרשה ויהי
 העם כמתאוננים (במדבר
 י"א) אמרו נתלבטנו בדרך:
 (ט) ומעקש דרכיו יודע.
 ישבר ויתיסר כמו ויודע בה'
 אנשי סבות (זופטים ח'):
 (י) קורץ עין יתן עצבת.
 המסית אדם בקריותיו
 לרעה: (יא) מקור חיים
 פי לדיק ופי רשעים וגו'.
 פיהם יכסה חמם שבלבם
 שמתליקין

(א) מְשָׁלֵי שְׁלֹמֹה

- בֶּן חָכָם יִשְׂמַח-אָב
- וּבֶן כָּסִיל תּוֹגַת אִמּוֹ:
- (ב) לֹא-יִוְעִילוּ אֲוִצְרוֹת רָשָׁע
- וְצַדִּיקָה תִצְיֵל מִמּוֹת:
- (ג) לֹא-יִרְעִיב יְהוָה נֶפֶשׁ צַדִּיק
- וְהוֹת רָשָׁעִים יִהְדֹף:
- (ד) רֹאשׁ עֹשֶׂה כַף-רְמִיָּה
- וַיֵּד הַרְוָצִים תַּעֲשִׂיר:
- (ה) אֲגֵר בְּקִיץ בֶּן מִשְׁכִּיל
- נִרְדָּם בְּקִצִּיר בֶּן מִבִּישׁ:
- (ו) בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק
- וּפִי רָשָׁעִים יִכְסֶה חָמָם:
- (ז) זָכַר צַדִּיק לְבָרָכָה
- וּשְׁם רָשָׁעִים יִרְקֹב:
- (ח) חָכָם-לֵב יִקַּח מִצּוֹת
- וְאֹוִיל שְׁפָתַיִם יִלְבָּט:
- (ט) הוֹלֵךְ בְּתָם יִלְךְ בְּטַח
- וּמִעַקֵּשׁ דַּרְכָּיו יוֹדֵעַ:
- (י) קוֹרֵץ עֵין יִתֵּן עֲצָבַת
- וְאֹוִיל שְׁפָתַיִם יִלְבָּט:
- (יא) מִקּוֹר חַיִּים פִּי צַדִּיק
- וּפִי רָשָׁעִים יִכְסֶה חָמָם:

שפריצע שלטה'ס.

- (א) איין וויזער זאָהן ערפרייעט דען פֿאַטער, דער טהעריכטע זאָהן איזט דער מוטטער טריבואל.
- (ב) שעטצע דער אונגערעכטיגקייט קעננען ניכט העלפען, גערעכטיגקייט רעטטעט פֿאָם פֿערדערבען.
- (ג) דער הערר לעסט דען גערעכטען ניכט דאַרבען, דאָז פֿערמעגען דער פֿרעפֿלער אָבער פֿערשווינדעט.
- (ד) בעטריגליכע וואָגע כרינגט נור אַרמוטה. דיא האַנד דעם רעדליכטהעטיגען ערלאַנגט רייכטהום.
- (ה) דער קלונע זאַממעלט אים זאַמטער, דער נאַלעסיגע פֿערשלעפֿט דיא ערנדטעצייט.
- (ו) זעענען אומשטראַהלט דאָז הויכט דעם פֿראַממען, דען פֿרעפֿלער אומהיללט געוואַלטהאַט ביז איבער דען מונד.
- (ז) דאָז אַנדענקען דעם פֿראַממען ווירד אימער געזעגענט, דער פֿרעפֿלער נאַמען פֿערוועזט מיט איהם.
- (ח) דער וואַהרהאַפֿט ווייזע ניממט בעלעהרונג אָן, דער פֿראַלערישע טהאָר מוס געציכטיגט ווערדען.
- (ט) ווער אין אונשולד וואַנדעלט געהט זיכער, דער קרוממע וועגע זוכט ווירד עם ביסען.
- (י) ווער (שפעטטיש) מיט דען אויגען ווינקט, מאַכט זיך זעלבסט פֿערדרום, דער שוואַטצהאַפֿטע טהאָר ווירד געציכטיגט.
- (יא) דער מונד דעם פֿראַממען איזט איינע לעבענדיגע קוועללע, בעוואוסטעס אונרעכט פֿערשליעסט דען מונד דעם פֿרעפֿלערס.

האָס

י (א) משלי: שלמה, הוא חלק שני מספר משלי. (ב) לא יועילו אוצרות, תרגומתי ע"פ דעת הראשונים שר'שע הוא כמשמעו כלומר האוצרות שאסף ברשע, כי הוא עומד נגד לדקה. (ג) והוח רשעים, כמו שכתב הרד"ק בשו"ת שעיניו ההוה לו, היפך לא ירעיב ה' וכן תרגם הכנדי. (ד) ראש עשה כף רמיה, תרגומי ע"פ הראב"ע ורש"י שנקף מאזנים רמיה יסבב לעלמו אך עוני וריש. ויד חרוצים, השם חרוץ נאמר על התנוע' בזכיות, ויש גם בהוראת השרש הזה ענין משפט כמו בעמק חזרון (יואל ד'), והמליך חסד פה שתי הכוונות יחד, כלומר האיש אשר יעשה מלאכתו בזכות ע"פ היושר ומשפט הלדק (ועיין שרשים לרד"ק), וכן תרגמתי. והנה בעברית יש פה נחות המליך' בהתדמו' שני השמות כף ויד, אולם אין ליד המצטיק לתת נועם הזה בתרגומו, ודע כי בתרגום של ע' זקנים נוסף גם פה שני מאמרים ועינים נועז בשקר רועה רוח ורודף עוף סורח. (ה) בן מביש, ענינו כמו כי נשם משה(שמות ל"א).

(ו) בדרכות לראש צדיק, אך לאו עמלתי למזון פירוש מספיק בפסוק הזה, ולכן בדרכי אבחר, והוא כי הנרכות אשר יחולו על ראש לדיק יהיו לקרן אור סניו, אולם החמס תכסה פני הרשע, והוא כענין ופני המן חסו (אסתר ז' ח') עיין גם בבאור, והמכוון כי בעולם הנשמות הנרכות יאירו פני הלדיק וחמס הרשע יכסהו בזה וגם בע"ה יהי זכר לדיק וכו'. (ח) ואויל ששחים ילבט, שרש לבט מורה בערבי השלכה לארץ ובענין זה תרגם יונתן ועם לא נכון ילבט (הושע ד' י"ד) ועיין גם בבאור ובשרשים לרד"ק ובספר המלים להחכם געזעניוס, וכוונת הכתוב כאן כי החכם יקח בנפש חסלה המלוות אשר יצוי לו, אולם הכסיל בדברים לא יבשר אך יושלך לארץ להבותו בענין והפילו השופט והכהו לפניו (דברים כ"ה ב'). (ט) ומעקש דרכיו יודע, מענין ויודע בהם אנשי סבות (שופטים ח' ט"ו). (י) קרץ עין, על דרך התול, להתלוצץ ברעהו, יתן עלנת לעלמו כפירוש הראב"ע. (יא) מקור חיים, הכוונה כי בפי לדיק היודע בלדקת נפשו מקור חיים ויפולו מעינותיו חולה, אולם הרשע המכיר רשעת לבנו ירא מלדבר ולחזוף מלפני רעיונו.

שמחליקין שפתיים ושנאה
 טמונה בלבם. ואין פתרון
 מקרא זה דומה לפתרון
 העליון והענין יורה עליה:
 (יב) שנאה תעורר מדני'.
 אפי' עבירה שנתנה לשבח'
 נזכרת על ידי מרבית
 עונות בזה שנאה אזרונה
 ומעוררתן שכן יחזקאל
 הוכיח את ישראל על עבירות
 מזרי' ואומר להם (יחזקאל
 כ') איש את שקולי עיניו
 השליכו וגומר כמה (שנים
 היתה) שנאה זו כבושה ולא
 הזכירה להם הקב"ה עד
 עכשיו שהרבו עבירות על
 פשעיהם: (יג) בשפתי נבון
 תמלא חכמה. בשאד' מוכיח
 לנבון משיב לו חטאתי כגון
 דוד שאמר לנתן חטאתי
 (שמואל ב' י"ב): ושבע לנו
 חסר לב. אבל חסר לב אינו
 שומע עד שילק' כמו פרעה:
 (יד) חכמים יצפנו דעת.
 ישמרוהו בלב' שלא ישכחנה:
 (טו) הון עשיר. בתורה:
 קרית עזו. היא לו: מחמת
 דלים רישם. ענייתם שלא
 עסקו בתור' היא מחיתתם:
 (טז) פעולת צדיק לחיים.
 כמשמעו. ומ"א שלמה עשה
 פעולת המקדש לחיים של
 ישראל לכפרתן: תבואת רשע.
 תבואתו (ס"א הנאתו) של
 מנשה שהכניס בו הסמל
 היא הית' לתבואת: (יז) ארח
 לחיים. השומר מוסר היא
 הדרך לחיים: ועוזב תוכחת
 מתעה. ק"ת עלמו ואת
 אזרים: (יח) מכסה שנאה
 שפתי שקר. החנף שפתיו
 שקר ומכסה שנאה בלבו:
 ומוליא דבה הוא כשיל. לעז
 שיהו אנשים דובנין בו על

(יב) **שנאה תעורר מדנים**
ועל כל פשעים תכסה אהבה:
 (יג) **בשפתי נבון תמצא חכמה**
ושבט לגו חסר-לב:
 (יד) **חכמים יצפנו דעת**
ופי-אוויל מחתה קרבה:
 (טו) **הון עשיר קרית עזו**
מחתת דלים רישם:
 (טז) **פעולת צדיק לחיים**
תבואת רשע לתבואת:
 (יז) **ארח לחיים שומר מוסר**
ועוזב תוכחת מתעה:
 (יח) **מכסה שנאה שפתי-שקר**
ומוצא דבה הוא כסיר:
 (יט) **ברב דברים לא יחדל פשע**
והושך שפתיו משכיל:
 (כ) **כסף נבחר לשון צדיק**
לב רשעים כמעט:
 (כא) **שפתי צדיק ירעו רבים**
ואווילים בחסר-לב ימותו:
 (כב) **ברכת יהוה היא תעשיר**
ולא יסוף עצב עמה:

כשחוק

חבירו: (יט) ברוב דברים לא יחדל פשע. המרבה דברים מביא חטא וחושך שפתיו הוא משכיל: (כ) כסף נבחר לשון צדיק. שודע להוכיח: לב רשעים כמעט. שאינו שומר לתוכחת צדיק. ומדרש רבי תנחומא אומר על עדות הנביא נאמ' שקרב על המזבח בבית אל וירבעם אע"פ איבשה ידו לא קבל תוכחה שנא' (מלכי' א' י"ג) חל נא את פני השם אלהיך וגומר (שם) ותשבידו כנראשונה עובד ומקטיר לעב"ד ואף בסוף כן: (כא) שפתי צדיק ירעו רבי' וגו'. שרבים אוכלים בזכותו ובתפלתו: (כב) ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה. אין לרדך להתייגע להעשיר בו די בנרעה מה הוא

(יב) האם עררענט האָדער ,

ליעבע זאָבער פֿערדעקט אַללע פֿערגעהונגען .

(יג) אויף דען ליפּפּען דעם פֿערשטענדיגען , פֿינדעט מאַן ווייז־

הייט ,

אונד זיינע גייסעל טריפֿפֿט דעם טהאַרען ריקקען .

(יד) דיא ווייזען האַלטען מאַנטמאַל איהרע קעננטניסע צוריק ,

דעם מונדע דעם טהאַרען איזט ענגסטענדע בעשעמונג

נאַהע .

(טו) דינקט אויך דעם רייכען זיין פֿערמעגען איינע פֿעסטע בורג ,

אונד דיא אַרמוטה דעם דירפֿטיגען איין שרעקבילד ;

(טז) זאָ פֿיהרען דאָך נור דיא האַנדלונגען דעם גערעכטען

צור גליקעליגקייט ,

אונד דער געוויז דעם פרעפֿלערס צום אונגליקע .

(יז) ווער אויף צורעכטווייזונג אַכטעט , פֿינדעט דען וועג צום

לעבען ,

ווער בעלעהרונג פֿערווירפֿט , פֿערפֿעהלט איהן .

(יח) ווער דען האַם פֿערברגט , האַט פֿאַלשע ליפּפּען ,

ווער אין פֿערליימונג אויסברייכט , איזט איין טהאַר .

(יט) בייא פֿיעלעם רעדען זינד פֿעהלער אונפֿערמיידליך ,

דער זיינע ליפּפּען בעצעהמט , איזט קלוג .

(כ) זעלטען וויא געלייטערטעם זילבער, זינד דיא וואַרטע דעם

פֿראַממען ,

נאָך זעלטענער , געפֿיהל בייא בעזעוויכטערן .

(כא) דורך דיא וואַרטע דעם ווייזען, ווערדען פֿיעלע ערהאַלטען ,

דורך דען געוויסענלאַזען, געהען פֿיעלע טהאַרען אונטער .

(כב) גאַטטעס זעגען מאַכט רייך , אונד פֿיהרט קיינע בע־

שווערדע מיט זיך .

דעם

(יג) בשפּחי גבון , הכוונה

כי ברוח חכמתו יכה בשבט

פיו את הכסיל . (יד) חכמי'

יצפנו דעה, תרגמתי כדעת

השלים ר' איצק אייכעל (וכן

הוא בתרגום של שבט

זקנים) כי החכמי ינצרו כל

שפתם ולא ידברו בכל עת

מידיעותם, אולם הכסיל

אשר ירבה לדבר גם מדברי'

לא ידעם ולא יבינם, עד

מהרה תנסהו בזה .

(טו) הון עשיר, אם

כדעת המכרשים שהפסוק

הזה עומד בפני עלמו ח"כ

לא יהי' זה מאמר מוסרי

כלל כאשר יבין הקורא, לכן

אמרתי להמשיך הפסוק

לאחריו, והכוונה אם גם

העשיר יתשב כי בהונו יבטח

והדל כי אין מחסה גדולה

מריש, באמת אינו כן, כי

אך פעלת לדיק וגו' וכן

תרגמתי, אך שגיאתי במלת

פעלת יחיד לרבים ליופי

המליצה . לחטאת, כדעת

השלים ר"א שענינו לתקל'

כת"י (הושע ח' י"א) וכבר

נודע כי נאמר עון וחטאת

גם על העונש המסובב מן

המרי . (יז) ארח לחיים

שומר מוסר, ארח למנוח

חיים הוא שמירת המוסר

(ראב"ע) . מחעה, הוא פעל

עומד כמו תועה, או מתעה

את נפשו (כן מלך) .

(יח) מכסה שגאה, האיש

אשר יכסה השגאה בלבו לו

שפתי שקר, ואשר יוליא את

הזה, ולכן אמרתי אנסה הפעם, והנה לדעתי כי לשון לדיק (דבריו) ולב רשעי' (התפעלו' נפסם)

המה מעט במליצות כנסף נבחר, ושיעור הכתוב כמעט כנסף נבחר כן הוא לשון לדיק ולב רשעים,

וא"כ נמשך למעלה על ברב דברים וגו' ואנכי תרגמתי כפי לחות ל"א . (כא) שפחי צדיק ,

בתרגומי הלכתי בדרך השלים ר"א אם גם לדעתי יש לפרש הכתוב בענין אחר, והוא כי ירעו

הוא מענין ר"ע (שהוא גם מ"ל"ה עיין שרשים) ובחסר לב כאשר פירשו כל המפרשים כמו בחוסר

לב, והכוונה כי שפתי לדיק יקרו לו רעים רבים, אולם האוילי' ימותו בחסר לב, מאפס רגשות

נפש, כי יען המה לא יתמלעו על איש, לזה גם בלרתם לא ימלאו עזר ומסעד מאחרים; ויתורגם

(דיח וואַרטע דעם פֿרוּוועטן ברינגען זיחק פֿרוּינדע, דיח טהאַרען וויסטען אויס הערללן צווייגקייט

פֿערדערבען) , ויהיה הפסוק הזה המשך מהקודם כפי אשר בארנו כאשר יבין כל משכיל .

שהוא מזכרו: (כג) כשחוק לכסיל עשות זמה. עלת חטאי: וחכמה. כשחוק לאיש חנוכה כלומר קלה היא בעיניו לעשות: (כד) מגורת דשע. מה שהוא ירא יבא לו דור הפלג' אמרו (ראשית י') כן נפון וסופן כתיב ויפן ה' אות' משם (שס): ותאות לדיקי' יתן: מי שבידו ליתנה (לחת): (כה) כעבור סופה ואין דשע. פתאו' בא עברת רוח סערה נכרת הרשע ממקומו: (כח) תוחלת לדיקים שמחה: סופה מתקיימת ושמים: ותקות רשעים תאבד. כי לא תבוא: (כט) מעוז לחוס דרך ה' ומחטה היא לפועלי און. שאינן הולכין בה והיא נפרעת מהם: (ל) לדיק לעולם כל ימוט. כשהוא מט חין מוטתו מוטת עולם כי יסול וקס: (לא) פי לדיק ינוצ חכמה. ידבר לשון ניב שפתיים (ישעיה ג' ז'): (לב) שפתי לדיק ידעון רגון. יודעים לרעות ולפיים את צוראן ויודעים את הצרות ולהטיל שלום ביניהם:

יא (ב) בא זדון ויבא קלון ואת לנועים חכמה. תבא חכמה: תומת

ב א ו ר

(כג) כשחוק לכסיל עשו' הכסיל גם כשחוק יעשה זמה והנצון יפעל פעולת חכמה גם כשחוק והב"ק של כשחוק כמו ב"ת ואין זה זר כאשר הערנו כמה פעמי' ותרגומי יתכן גם לדעת המפרשים שהכוונה כי נקל הוא לכסיל עשות זמה כשחוק וכן החכמ' לנכון. (כד) וחאות צדיקים

יתן

(כג) כשחוק לכסיל עשות זמה וחכמה לאיש תבונה: (כד) מגורת רשע היא תבואנו ותאות צדיקים יתן: (כה) כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם: (כו) כחמץ ולשנים וכעשן לעינים בן העצל לשלחיו: (כז) יראת יהוה תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה: (כח) תוחלת צדיקים שמחה ותקות רשעים תאבד: (כט) מעוז להם דרך יהוה ומחטה לפעלי און: (ל) צדיק לעולם בל-ימוט ורשעים לא ישכנו-ארץ: (לא) פי צדיק ינוב חכמה ולשון תהפכות תכרת: (לב) שפתי צדיק ידעון רצון ופי רשעים תהפכות:

יא

(א) מאזני מרמה תועבת יהוה ואבן שלמה רצונו: (ב) בא-זרון ויבא קלון ואת-צנועים חכמה: